

teste fjæresand, noen bilvei blir det ikke. Sula har *en* hest. Med den kjører de grus på veien. Veien har sjøl skaffet behov for en vei. En kan ikke kjøre med hest uten å ha vei å kjøre på.

En må se bort fra slike kverulanter som meg. Jeg vil til Sula enten kommunikasjonene blir avbrutt på Sistranda eller i Vassøysund. Jeg er takknemlig for veien også. Jeg må opp til fyret, for jeg må se heile arkipelet i ett syn.

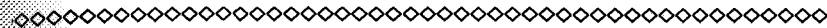
Det er så merkelig på mange vis dette synet. I lange nord-syd-strakte striper ligger i vest: Tvillingskjæra, den store Torsøya, Siri-holmene, Sør-Sula og Kaldholmen. Så de låge Kaldholmklakkene, og mot sjølv havbarmen Dødsmannsskjæra og Dreitan. Mot nord er øyriket austvestvendt. Forunderlig er det. Det er gjerdehold med plan og av uslitleg sterk granitt, og så tett og sikkert at ingen brimhest eller annen stygg storhavgdønning slipper inn til Sula.

Seinere går jeg i detaljer. Da nytter jeg båt. Det er et godt fram-komstmiddel på Sula og ingen mangel på det. Jeg rror ført til *Andholmen* og så til *Skarvklovningen*. Men det jeg opplever der av utenkelig frodighet, skjønnhet, ynde og villskap, — — det er en historie så lang at jeg må forbeholde meg retten til noen sider i årboka også neste år.

«Åssen skal dætta gå?»

Ragnv. C. Knudsen

SKAUN

Av Erik Saltnessand

Først i de senere år er denne vakre innlangsbbygda igjen blitt mere kjent. Gjennom lange tider var den nærmest ei «glemt» bygd. For en del skyldtes det vel at den lå noe utenfor ferdavegen, og vegene i bygda var heller ikke i den forfatning at det skulle friste til større turistbesøk. Men etter den nye vegen fra Børsa til Laugen ble ferdig, og vegen ellers i bygda ble omlagt og forbedret, ble også trafikken større, spesielt av byfolk som ferierte på Lisbetsæter, og dessuten av hytteboere som var blitt glad i den eiendommelige vakre naturen som denne bygda er så rik på. Men underlig er det at denne bygda, hvor en gang «Fedrelandets befrier», Einar Tambarskjelve hadde sitt hovedsete på Husabø, den kom likesom utenfor. Det var bare minnet om storhetstida som levde på folkemunne. — Idag er Skaun ei moderne jordbruk- og skogbruksbygd. Men her finnes enda minner fra middelalderen, og de som interesserer seg for våre historiske minner vil vel helst finne vegen til det gamle Husabø.

I middelalderen må vel denne gården — etter norske forhold — ha vært et gods. Den store eiendommen strakte seg i 2—3 km bredde fra vatnet Laugen til Saltnesmarkene i Buvik. En strekning på 5—6 km. Idag er denne veldige eiendommen delt i 40—50 bruksnr., og enda er det flere av disse bruk som er forholdsvis store etter norske forhold.

I «De norske Klosters Historie i Middelalderen» forteller Christian C. A. Lange om et sagn fra Husabø, at etter Einar Tambarskjelve og hans slekt var utdødd, gikk gården over til et kloster. Dette

Skaun fra Syrstad

Bjarne Eidsmo

skulle så senere være nedlagt fordi en munk drepte sin prior foran klosterkirkens alter. Lange finner det sannsynlig at denne kirke opprinnelig har vært ei såkalt *Høgendeskirke*, d.v.s. ei kirke som en høvding har bygget på gården sin. Altså fra den første tid etter kristendommens innførelse i landet. Lange mener forøvrig at Husabø neppe har vært noe selvstendig kloster, snarere et klosterhospits, hvor pilegrimer kunne få herberge og pleie før de «søgte til Olafs Hellige Stad».

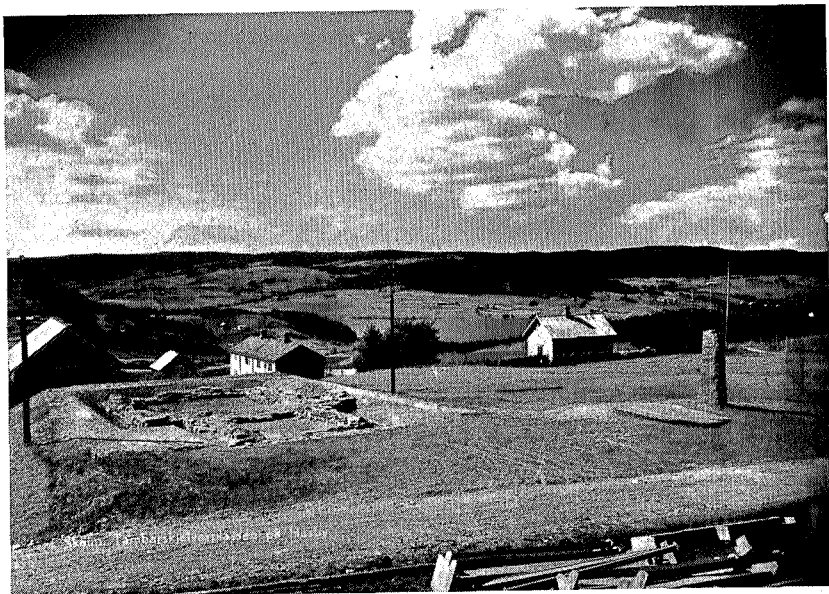
Om denne høgendeskirka på Husabø skriver seg fra Einars dager har en jo enda ikke noe sikkert bevis for. Men sannsynlig er det. Det er nemlig en påfallende likhet mellom grunnrisset av kirka på Husabø og restene av Olavskirka fra det gamle Nidaros. Mye tyder på at de er bygget på noenlunde samme tid.

På de gamle tuftene på Huseby fins det idag ikke så meget som minner om storgården Husabø i middelalderen. En har kirkeruinen og ei veldig steinhelle som tradisjonen vet å fortelle skal ha ligget utenfor Einars skåle. Men et og annet fortelles enda om funn som er gjort. I 1948 foretok konservator Marstrander en befarings-

området ved kirkeruinen. Kårmann Lars Huseby berettet da om et funn som ble gjort ved kirkeruinen under forrige verdenskrig, altså for vel 30 år siden. Jordet omkring kirka ble da pløyd opp. Under nyrydningen fant den nåværende eier, Einar Huseby, spor etter ei gammel hustuft 18×10 m. Den måtte være fra eldgammel tid, for midt i rommet fantes rester som tydet på at det hadde vært åpent ildsted i rommet. Denne tufta lå så nær kirka, at den måtte ha vært der før kirka ble bygd. Men det merkeligste var, at da han pløyde på østsida av kirka, fant han ei steinlagt gate. Den gikk fra kirka og i nordlig retning. Gata var ca. 3 m bred, og tett besatt med runde stein. — Retningen på steingata passer merkelig bra med den gamle tradisjonen om Einars skåle. Den skulle jo ligge i nordøstlig retning ca. 100 alen fra kirka.

Sagnet om Einars gildeskåle.

«Gildeskålhaugen» kalles enda en steinhaug ca. 400 m sydvest for det gamle Husabø. Gildeskålhaugen hører nå til en av Skaugegårdene. Sagnet forteller at her sto Einar Tambarskjelves gildeskåle. Senere vet tradisjonen å fortelle at Gildeskålen ble brukt som oppholdssted for steinhoggerne som på slutten av 1100-tallet bygde den nåværende Skaun kirke. Da kirka var bygd ferdig, ble det holdt en dundrende fest i gildeskålen. Ja, slik lyder sagnet. Interessant er det å se at i «Norske Mindesmærker» av kaptein Klüwer, nevnes Gildeskålhaugen i Skaun. Og tuftene er da oppmålt. Lengden oppgis til 40 alen og bredden til 14 alen. — Som et kuriosium kan nevnes, at for 100 år siden holdt *tatere* til her om helgene, når det var gudstjeneste i Skaun kirke. Etter gudstjenesten møtte de så opp ved kirka og tagg kirkefolket om penger. Det fikk de vanligvis også. Og så holdt *de* kalas på de gamle tuftene av Einars gildeskåle. — Sagnet om Einar Tambarskjelves idrettsplass skal jeg også nevne. Denne idrettsplassen skulle etter tradisjonen ligge på gården Rekstad. Denne gården skal ha tilhørt Husabø i middelalderen og senere utskilt fra denne. Gamle folk brukte således for sjelden navnet Rekstad om gården. I stedet het gården i daglig tale *Tevlingen*, eller det het «*bort på Tevlingom*».

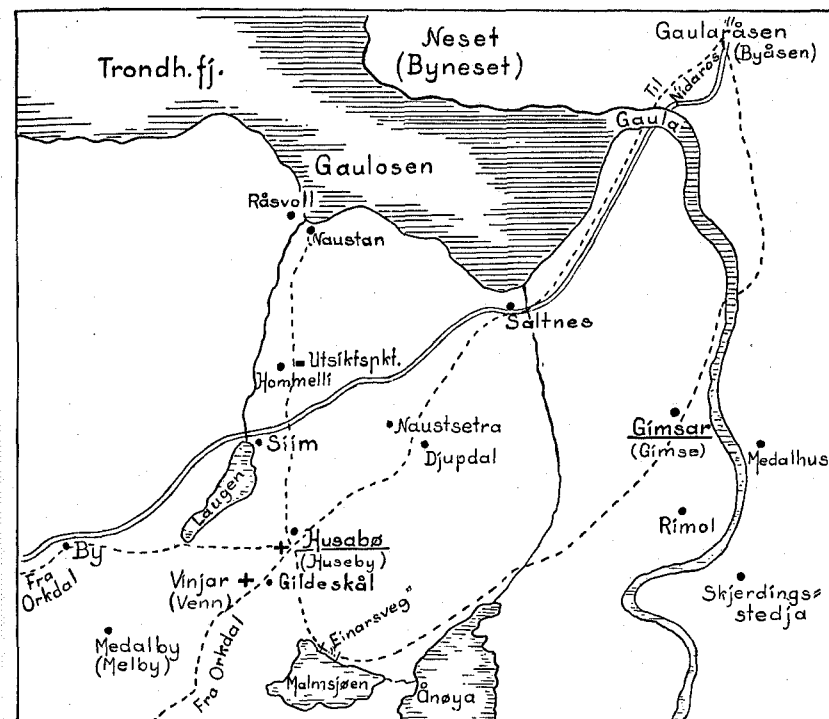

Skaun fra Husabø

Bjarne Eidsmo

For folk som interesserer seg for utviklingen av kommunikasjons-
 nene, må vegene i Skaun være et interessant studieobjekt. Her fin-
 nes nemlig rester etter den eldste vegbygging i landet: Ride- og
 kløvveger fra 1000—1100-tallet, rester etter den gamle pilgrimsveg
 til Nidaros, senere forbedret til kavlvveg (kjørbar), og så den såkalte
 kongeveg fra siste halvdel av 1600-tallet, og fram til mere moderne
 vegbygging fra vår egen tid. — Da det muligens kan interessere
 leserne av Turistforeningens årbok, skal jeg her fortelle hvordan
 den såkalte «Einar Tambarskjelves veg» ble funnet igjen for 4 år
 siden.

Sagnet om «Einars veg» hørte jeg fortalt for mange år siden av
 avdøde gårdbruker Ole Eidsli. Etter sagnet skulle denne ride- eller
 kløvvegen gå over ei myr mellom bekken Eisa og gården Eidsli.
 Denne ridevegen skulle Einar Tambarskjelve ha brukt når han red
 mellom Husabø og Gimsar. Jeg la den gang ikke større brett på
 fortellingen. Men jeg husker han fortalte at det var hans bestemor

Skisse med inntegnet kløvveger fra Middelalderen

----- Ride- og kløv-veger
 Veg fra 1675 (Omkr.)

han hadde hørt det av. (Bestemoren var født i året 1800). Hun
 hadde videre sagt at sagnet var blitt fortalt fra slekt til slekt fra
 uminnelige tider. Sommeren 1948, da jeg begynte å notere opp
 noen av disse sagnene, kom jeg også til å tenke på det som Ole
 Eidsli hadde fortalt meg. Men da var Ole død for mange år tilbake.
 Heldigvis hadde sønnen, Anders Eidsli, også hørt om ridevegen
 over myra. Faren hadde vist ham hvor vegen — etter sagnet —
 skulle gå. Men han hadde heller aldri undersøkt om det fantes
 merker etter en slik veg. Vi tok da for oss å lete på myra, og ganske
 riktig — over hele myra i ca. 80 m lengde, fant vi vegen. Somme
 steder lå den 10—15 cm dyp, andre steder noe dypere. Det var

ikke av de vanlige kavlveger, hvor stokkene ligger på tvers. — Nei, stokkene lå her på langs. — Ytterst i en avstand av ca. 90 cm lå digre furustokker. I mellom var lagt øksede planker. Midtfeltet var altså til å ride på, mens ytterstokkene tjente som et slags rekkverk. Jeg underrettet konservator Marstrander om funnet. I sin rapport til Videnskapselskapet sier han bl. a.: «Denne rideveg er en århundre gammel rideveg og eldre enn de eldste kjøreveger som en her og der kan se spor etter — også i nærheten av myra.»

I denne forbindelse er verd å merke seg, at *brulegging* av noe liknende type er funnet ved utgravninger i Trondheim. Gangbanen er riktignok bredere, men også her begrenset av runde stokker ytterst på sidene. En antar at denne brulegging skriver seg fra 1050—1100. Også i gamle svenske byer, som Sigtuna, Skara og Söderköping fins liknende brulegninger, som arkeologene mener å tidfeste mellom 1000—1100.

En søndagstur til Skaun en godværsdag vil jeg anbefale. En kan ta med Orkladalsbuss til Skaun kirke. Denne kirka er nylig restaurert og vel verd et besøk. Fra ruteholdeplassen ved kirka og opp til Husabø kirkeruin er det et kvarters gang. Der oppe har en et vakkert utsyn over bygda. En kan godt forstå at Sigrid Undset måtte bli inspirert da hun her oppe arbeidet med *Kristin Lavrandsdatter*. — Like ved kirkeruinen og bautaen bor trygdekasserer Lars Rekstad på «Tambartuft». Han er en utmerket kjenner at de gamle sagn omkring Husabø, og vil sikkert stå til tjeneste med opplysninger som kan være av interesse.

Turen heim kan en enten ta med Orkladalsbussen fra Skaun kirke, eller en går til Høve ved Anøya og tar Hølandabussen til Trondheim.

ROVERNES FJELLSIKRINGS-
TJENESTE I SYLENE PÅSKEN 1952

Av Sturla Espas & Co.

Tegninger av Arne Haave.

Flere og flere mennesker søker hver påske ut til våre herlige fjellområder for å dyrke skisporten og hente hjem «påskebrunt». Når så mange drar ut, er det ikke til å unngå at en og annen ulykke kan inntreffe, og dessverre, fjellet har også krevd mange liv. For å hjelpe, og om mulig hindre ulykker, har det i de senere år blitt mer og mer vanlig med såkalte sikringsmannskaper i de mest beferdede fjellområdene.

Ideen til 3. Trondheim Roverlags tjeneste i påsken 1952 ble fremkastet alt tidlig på høsten 1951. Her hadde vi en førsteklases oppgave, nettopp i samsvar med roverspeidernes motto «Tjeneste». Vi søkte kontakt med T.T., og det ble til at vi skulle ligge 5 mann på Nedalen gård og stelle for oss selv.

Som speidere hadde vi fra før bra kjennskap til førstehjelp og orientering og var dessuten vant med fjellet. Men her krevdes

